

TANITMA YAZILARI

KLAUS BELKE - MARCELL RESTLE, *Galatia und Lykaonien*, Wien 1984, 272 Sayfa, ek 64 siyah-beyaz resim ve iki harita. Austurya Akademisi tarafından üstlenilen "Tabula Imperii Byzantini" serisinin 4'üncü cildir. 630 Avusturya şilinine satıldığı kataloglarda kayıtlıdır.

Anadolu'nun çok eski dönemlerden beri, mühim ve kullanışlı bir geçit üzerinde bulunduğu ve çeşitli uygarlıklara beşik olduğu tekrarlanan bir bilgi, (eski terimiyle müteârife) dir. Böyle canlı bir geçiş yeri üzerinde çok sayıda malzeme bulunmakla beraber, yollar ve bunların nereleri birbirine yaklaştığı konusu, uzun zamandan beri ihmal edilmişti. Eski Çağ Tarihi üzerinde çalışanlar ise bu boşluğu doldurmağa kalkıştılar ve bilhassa Roma İmparatorluğu'nun yayıldığı yerlerdeki yol sistemi üzerinde defalarca durdular, ortaya da sayısız eser çıkarma başarısını gösterdiler. Bunun uzantısının Bizans İmparatorluğu tarihi ve kültürü çalışmaları için de görmekteyiz. Geçen yüzyıldan beri Bizans kaynakları toplu olarak yayımlandıktan öte, uluslararası kuruluşlar meydana getirilip, yeni kaynaklar ve hatta çalışma alanları yaratıldı. Bunlardan birisinin de uzantısı "Tabula Imperii Byzantini" dizisidir. Viyana'daki Avusturya Bilimler Akademisi tarafından üstlenilen bu çalışma, Bizans dönemi yolları üzerine yoğunlaştırıldı. Böylece Eski Çağ döneminden sonra onun başlıca mirasçısı sayılar Bizans zamanında insanların hangi yolları kullandığı üzerinde çalışmalar hızlandırıldı. Böyle bir çalışma ise, muhakkak Orta Çağ dönemindeki Türk dünyasını yakından ilgilendirir. Bizans'ın yayıldığı Anadolu taraflarında önemli yerleşim merkezlerine yeni çehre veren Türklerin bu yolları nasıl kullandıklarını ve hatta geliştirdiklerini bilmemiz gerekir. Bu çalışmanın ilk ciltleri arasında Orta Anadolu (antik deyimle Kapadokya) ihmal edilmeyecek bir yer tutmaktadır. Büyük bir üretim ve tüketim yöresi olarak en eski çağlardan beri Anadolu içlerinde ağırlığını duyuran bu yörenin şimdi elimizdeki ciltlerinde Galatya ile Likonya diye adlandırılan yöreleri ele alınmıştır. Günümüzde bile Ankara ve Konya gibi iki dev metropolü barındıran bu yörelerin coğrafi önemi üzerinde fazla durmak gereksizdir. Tarihin en eski dönemlerinden beri birbirini tamamlayan bu iki Orta Anadolu kasabasının gelişme ve daralma dönemleri hep aynı zamanda devam etti. Bunun sonucu olarak da tarih içinde eşit sayılacak bir ağırlık kazandılar. Anadolu Selçukluları ve Karamanoğulları zamanında devlet merkezi olan Konya bu üstünlüğünü Bursa ve daha sonra İstanbul'a kaptırdıktan sonra bile önemli bir merkez havasını taşımayı başardı. XX'inci yüzyılın ilk çeyreğinde Ankara'nın yeni bir milliyetçilik akımının merkezi olarak Anadolu tarihine etki yapması, bu dertli yörenin gene de ağırlıklı bir çevre olduğunu ispat etmiştir. Elimizdeki kitapta bu evreleri etraflı olarak görmekteyiz. Ankara'ya ayrılan sayfalar (s. 126-130), Ankyra, Αἰχμή, Anqira, Ankuriya imlâları ile birlikte hakkında yapılan bol yayınların da beraberinde getirmesi yanında, Konya'ya ayrılan (s. 176-178, gene tarihsel imlâları ile birlikte) satırlar ve kaynakça da, önemleri hakkında bilgiler vermektedir.

Bibliyografya listesi ile bununla ilgili kısaltmalar en başa alınmıştır (s. 19-35). Bizantinolojinin en detaylı kaynakları yanında İslâm coğrafyacılarının bilhassa Batu dillerine çevrilmiş eserleri ihmal edilmemiştir. Türk kaynakları arasında da, mahalli monografiler diye adlandırılan, şehir tarihlerinin hemen hemen hepsi tetkik edilmiştir. Böylece yöremiz ile ilgili zengin kaynaklı bir klavuz ortaya çıkmıştır. Yeni ve Yakın Çağ Tarihi üzerinde çalışanlara da yararlı bir düzenleme örneği de ortaya konmuştur.

Yörenin tarihi bölümü, daha önce yayınlanan Kapadokya cildinde ele alındığı için İlkÇağ tarihi kısa tutulmuştur. Bu bölgeye Türk egemenliğinden önce canlılık kazandıran olay, Arap dünyasından yapılan akınlardır. 7 ile 10'uncu yüzyılların incelendiği sayfalardan (s. 59-70) sonra Selçuklu dönemindeki Türk akınları konu edilmiştir (s. 71-83). Haçlı Seferleri'ni de içeren bu dönem üzerinde, ayrıntılı başka eserler de bulunduğu için detaya inilmemiştir. Eserin can alıcı özelliklerinin başında yollar gelmektedir ki, en fazla üzerine düşülen kısımdır (s. 93-110). 94'üncü sayfada bulunan taslak, şehirler arasındaki ana ilişkilere değinmekte ve kitap içindeki çalışma sırasını göstermektedir. İznik'den başlayıp Ankara'ya kadar uzanan ve oradan da Kayseri ve Konya'ya dek uzanan yollardan başka, Eskişehir-Ereğli, Konya-Ereğli arasındaki değişik yerler ve ayrıca Via Sebaste diye tanınan mihver (s. 101)'de ele alınmıştır. A diye adlandırılan ilk kısımdan sonra B,C,D diye kodlanan sistemlerin detayı çok iyi ortaya çıkmıştır. Sırayla, kıyı kesiminden başlayıp Konya'ya bağlanan ve sonra batıyı İç Anadolu'ya bağlayan önemli geçitler bahislerinden sonra, ele alınan yörenin doğu kısımları birbirini izlemektedir.

Kitap içinde en detaylı görünen kısım, kaynaklarda adları geçen yerleşim merkezleri üzerine yapılan çalışmalardır (s. 115-247). Yalnız kaynaklardan istifade edilerek değil, fakat aynı zamanda değişik zamanlarda bizzat ziyaret edilerek görünen yöreler hakkında verilen detaylı bilgiler, kaynak taraması yanında, ikinci elden geçen haberlerin de konması ile tamamlanmıştır. Yollar konusu da s. 93-110 arasındadır. Ankara ile Konya'nın esas alındığı tâli yollarla dolu şema da s. 96'dadır. Kısa dizinler de eserden yararlanma olanaklarını genişletmektedir (s. 249-272). Konular ve coğrafi isimlere göre ayrılan bu çalışma, esere nüfuz etmemizi sağlıyor. 64 tane olan siyah-beyaz resimler ilgili konularını tamamlıyor. Metin içinde yararlanılan sıralar gereğince gösterilmiştir. İki adet renkli haritadan biri günümüze göre, diğeri ise antik adlara göre hazırlanmıştır.

Böyle bir girişimin ne zaman biteceğini tahmin etmek hiç de kolay değildir. Fakat çıkan ciltler bile eserin ciddiyet ve azametini göstermesi bakımından ehemmiyet taşımaktadır. Çıkarlar, çıkacak olanların bir teminatı olarak görülmektedir.

Doç. Dr. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU